

کاوه احسانی

ایران: هویت‌های جدید یک جمهوری

Bernard Hourcade, *Iran, Nouvelles identités d'une république*, Ed. Belin, Paris, 2002.

این کتاب برای خوانندگان غیرمتخصصی که مایلند از فعل و انفعالات جاری در عرصه تحولات اجتماعی ایران معاصر آگاه شوند، یعنی برای کسانی که در عین شگفتی از پیچ و خم این تحولات از حدس و گمان‌های معمول بسیاری از بررسی‌های دانشگاهی و یا روزنامه‌نگارانه‌ای که در این زمینه ارائه می‌شود نیز خسته شده‌اند، مرجع فوق‌العاده مناسبی است. ولی ارزش این کتاب فقط مناسب بودن‌اش برای طیف خوانندگان غیر متخصص محدود نمی‌شود، زیرا وجود انبوهی از داده‌های مهم و جدید جامعه‌شناختی می‌تواند توجه هر صاحب‌نظر و متخصصی را که با وضعیت فعلی جامعه ایران و یا کارهای پیشین برنار اورکارد آشنا باشد را نیز جلب کند.

تجربه کاری و آشنایی عمیق نویسنده با ایران معاصر نقش مهمی در فراهم آمدن چنین مجموعه ارزشمندی داشته است. برنار اورکارد در خلال دوره دشوار انقلاب و جنگ هشت ساله ایران و عراق و همچنین دوره بازسازی بعد از جنگ، یعنی از سال ۱۳۵۹/۱۹۷۸ تا ۱۳۷۳/۱۹۹۳

سرپرست مؤسسه ایرانشناسی فرانسه (IFRI) در ایران بود و از آن تاریخ به بعد نیز مرتب از ایران دیدار داشته و در حال حاضر نیز بر آن است که ویرایش جدید و کاملتری از *اطلس ایران* خود را که برای بار نخست در سال ۲۰۰۰ منتشر شد آماده انتشار نماید. علاوه بر این وی یک *اطلس تهران* را نیز در دست انتشار دارد.

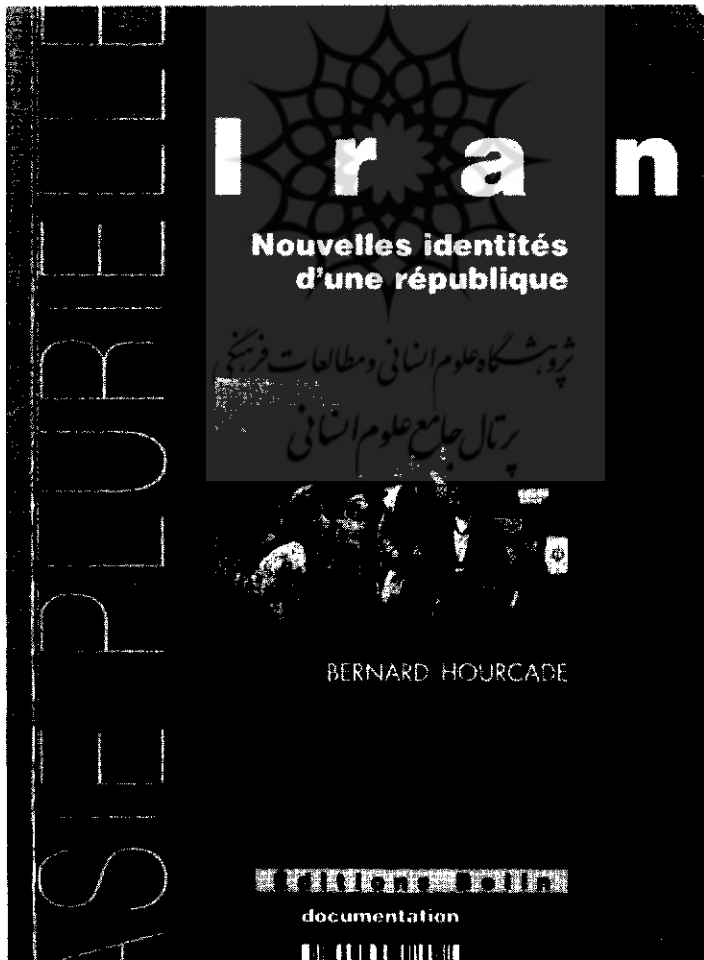
آشنایی نزدیک برنار اورکارد با تاریخ پیچیده و پر پیچ و خم ایران بعد از انقلاب، از جمله مواردی است که حسن تأثیر آن به روشنی در این کتاب مشهود است. کتابی که در فصل‌های مختلفش مضامین متعدد و درخور توجهی، آن هم به صورتی صریح و قابل درک مورد بحث قرار گرفته‌اند؛ از جمله تأثیر جغرافیای طبیعی ایران بر تاریخ و فرهنگ اجتماعی کشور، ریشه‌های تاریخی تمایل به انزوا و استثنایی تلقی کردن خود، ساخت و ساز دولت جدید در ایران، تأثیر متناقض درآمد نفت بر نحوه شکل‌گیری فرهنگ سیاسی، برآمدن نخبگان و طبقات متوسط جدید پس از جنگ ایران و عراق و انقلاب و غیره.

تأکید اصلی این کتاب بر ایران بعد از انقلاب است و عنوان فرعی آن - «هویت‌های جدید یک جمهوری» - نیز جهات اصلی کار را بیان می‌کند: جمهوری اسلامی اگر چه یک دموکراسی نیست ولی جمهوری‌ای است که کار می‌کند، زیرا عرصه سیاسی آن را مجموعه‌ای از انتخابات مستمر و منظم شکل می‌دهد و تقریباً بخش درخور توجهی از ایرانیان نیز به جریان اصلی حیات سیاسی و اجتماعی کشور گام نهاده‌اند. انقلاب نقطه انقطاعی بود که تمامی جوانب حیات اجتماعی را هم از لحاظ ذهنی، هم از لحاظ مادی و هم از لحاظ نهادی، دگرگون ساخت و عرصه را برای ظهور مجموعه‌ای از فاعلان اجتماعی جدید گشود. علاوه بر زنان و جوانان، شهرستانی‌ها، اقلیت‌های دینی و قومی، طبقات متوسط جدید و گروهی از نخبگان سیاسی جدید از جمله این فاعلان جدید اجتماعی بودند. اسلام سیاسی که ایرانیان را در خلال انقلاب ۱۳۵۷ بسیج کرد حاصل بهره‌برداری خلاقانه یک حرکت مردمی از دین بود که ماهیتی ناسیونالیستی و ضد امپریالیستی قوی داشت. و اینک بعد از گذشت حدود ربع قرن تحولات پر فراز و نشیب از شکل‌گیری جامعه‌ای می‌توان سخن گفت که به رغم تمامی دشواری‌های کار سعی دارد به نوعی توازن سیاسی داخلی دست یافته و در عرصه مناسبات منطقه‌ای نیز جایگاه خود را باز یابد.

در بررسی‌های دانشگاهی یا روزنامه‌نگارانه مختلفی که به زبان انگلیسی در مورد انقلاب ایران منتشر شده‌اند این انقلاب یا به عنوان یک شورش اسلام محافظه‌کار توصیف شده است که به شکل - گیری نوعی «تئوکراسی» علما منجر گردید - واکنشی بر ضد یک نوسازی پر شتاب آمرانه که برای جامعه «سنتی» قابل هضم نبود - و یا حاصل تعارض موجود میان جامعه‌ای که از لحاظ اقتصادی

توسعه‌ای شتابان را تجربه می‌کرد - از یک سو - و یک ساختار سیاسی غیرقابل انعطاف و خشک از سوی دیگر. اورکاد نگاه دیگر - و به گمان من نگاه قانع‌کننده‌تری - ارائه می‌کند. به عقیده او انقلاب ۱۳۵۷ تلاشی بود از سوی یک جمعیت شورشی در جهت پیوستن به عرصه اصلی تاریخ ملی خود؛ جمعیتی شورشی که بخش شهرنشین و با سواد آن «مدرن» شده بود ولی به دلیل نوع خاصی از توسعه که نخبگان سیاسی نظام پیشین اتخاذ کرده بودند، به صورتی مستمر و سازمان یافته در حاشیه نگهداشته شده بود.

و براساس یک چنین دیدگاهی تاریخی ایران بعد از انقلاب به گونه‌ای روایت می‌گردد که در آن برای تمامی مردم نقشی در نظر گرفته می‌شود. ارزش اصلی بررسی اورکاد در این است که مبنای استدلالش بر تجزیه و تحلیل کوتاه، ولی اساسی دگرگونی‌های مشخصی استوار است که در زمینه تحولات نهادی، فرهنگی و مادی جامعه ایران رخ داده است.

تأکید اصلی او بر بهای سنگینی است که همه ایرانیان در این سال‌های سخت و دشوار، برای این تغییر و دگرگونی متحمل شده‌اند. تحلیل‌های او از دگرگونی‌های صورت گرفته در مناسبات قدرت میان استان‌ها و پایتخت، سیاست‌های میان هویت‌های قومی و فرهنگی، نهادهای در حال دگرگونی خانواده، جنسیت و غیره ... هر یک آموزنده و روشنگرند. تحلیل اورکاد از نقش فزاینده آموزش دانشگاهی و انباشت سرمایه فرهنگی به عنوان یک استراتژی کلی از سوی طبقات جدید اجتماعی - چه طبقات عرفی و چه طبقات نزدیک به حکومت - برای ارتقاء اجتماعی، تحلیل بسیار هوشمندانه‌ای است که فقط یک ناظر آشنا با تاریخ پر فراز و نشیب این موضوع می‌تواند آن را ارائه دهد. تحلیل وی از «انقلاب فرهنگی» سال‌های ۸۳-۱۹۸۱ / ۶۲-۱۳۶۱ و همچنین راهبردهای بعدی جمهوری اسلامی در زمینه آموزش و پرورش نیز مهم و درخور توجه است.

البته این کتاب از کاستی‌هایی نیز برخوردار است. کتابشناسی آن برای کسانی که می‌خواهند مباحث مطرح شده در آن را به صورتی جدی‌تر دنبال کنند، کتابشناسی کامل و دقیقی نیست. انضمام فهرستی از سایت‌های اینترنتی که در زمینه مطالعات ایرانی تخصص دارند، اگر چه فهرست ارزشمند و مغتنمی است ولی با توجه به دگرگونی‌های سریع و فراوانی که در این زمینه در جریان است، نمی‌تواند فهرست کامل و روزآمدی باشد. ولی به رغم کاستی‌های کوچکی از این دست، *ایران: هویت‌های جدید یک جمهوری در مقام مقدمه‌ای کلی بر تاریخ اجتماعی - سیاسی ایران معاصر* کتاب ارزشمند و آموزنده‌ای است.

مفتخر ۱۴۹

ژوئیه‌شگاه علمی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فرم اشتراک سالانه

فصلنامه فرهنگی و اجتماعی گفتگو مجله‌ای است که از طریق مقالات، نقد و تفسیر اخبار به بررسی و ارزیابی مسائل اجتماعی و فرهنگی ایران و جهان می‌پردازد. تک‌فروشی و حق اشتراک مهم‌ترین منابع تامین مخارج این نوع نشریات هستند. در صورتی که روش گفت و گو را می‌پسندید و ماندگاری آن را برای فرهنگ و جامعه مفید می‌دانید ما را یاری کنید.

شرایط اشتراک:

بهای اشتراک سالانه (۴جلد) در داخل کشور (با احتساب هزینه پست) سه هزار و ششصد تومان است. برای موسسات و کتابخانه‌ها هفت هزار و دویست تومان و برای محصلین و دانشجویان سه هزار و دویست تومان. متقاضیان می‌توانند وجه اشتراک را نقداً به نماینده مجله بپردازند و رسید دریافت کنند. یا وجه اشتراک را به حساب جاری شماره ۵۶۷۸/۵ بانک ملت شعبه بلوار کشاورز به نام مراد ثقفی واریز کنند و اصل برگه را با ذکر نشانی دقیق (با قید کدپستی) به نشانی صندوق پستی مجله ارسال کنند.

نام و نام خانوادگی:

نشانی:

.....

فرم اشتراک دو سالانه

فصلنامه فرهنگی و اجتماعی گفتگو مجله‌ای است که از طریق مقالات، نقد و تفسیر اخبار به بررسی و ارزیابی مسائل اجتماعی و فرهنگی ایران و جهان می‌پردازد. تک‌فروشی و حق اشتراک مهم‌ترین منابع تامین مخارج این نوع نشریات هستند. در صورتی که روش گفت و گو را می‌پسندید و ماندگاری آن را برای فرهنگ و جامعه مفید می‌دانید ما را یاری کنید.

شرایط اشتراک:

بهای اشتراک سالانه (۸ جلد) در داخل کشور (با احتساب هزینه پست) هفت هزار و دویست تومان است. برای موسسات و کتابخانه‌ها چهارده هزار و چهارصد تومان و برای محصلین و دانشجویان هفت هزار تومان. متقاضیان می‌توانند وجه اشتراک را نقداً به نماینده مجله بپردازند و رسید دریافت کنند. یا وجه اشتراک را به حساب جاری شماره ۵۶۷۸/۵ بانک ملت شعبه بلوار کشاورز به نام مراد ثقفی واریز کنند و اصل برگه را با ذکر نشانی دقیق (با قید کدپستی) به نشانی صندوق پستی مجله ارسال کنند.

نام و نام خانوادگی:

نشانی:

.....

وحشت در سقز

نگاهی به تحولات کردستان در فاصله جنگ اول جهانی تا
اعاده اقتدار دولت مرکزی ۱۲۹۳-۱۳۰۲
شمسی (۱۳۳۴ تا ۱۳۴۲ قمری)
مصطفی تیمورزاده، به کوشش شهباز محسنی
۱۳۵ص، ۹۰۰ تومان

ایل سنجابی و مجاهدات ملی ایران

خاطرات علی اکبر خان سردار مقتدر سنجابی
تحریر و تحشیه: دکتر کریم سنجابی
۷۵۵ص، ۵۴۰۰ تومان

نهضت جنوب

فارس، قشقایی و غائله آذربایجان
منصور نصیری طیبی
۱۶۸ص، ۱۲۰۰ تومان

کوچ نشینان قشقایی

پیر ابرلینگ، ترجمه فرهاد طیبی پور
۳۷۰ص. ۳۲۰۰ تومان

تاریخچه ارومیه

یادداشت‌هایی از سال‌های جنگ اول جهانی
و آشوب بعد از آن
رحمت‌الله توفیق
۱۸۳ص. ۱۶۰۰ تومان

ایل قشقایی در جنگ جهانی اول

ناصر ایرجی

۱۷۴ص، ۹۰۰ تومان

عملیات لرستان

اسناد سرتیپ محمدشاه بختی؛ ۱۳۰۲ و ۱۳۰۶ شمسی

کاوه بیات

۳۱۳ص، ۱۱۰۰ تومان

بلشویک‌ها و نهضت جنگل

موسی پرستیس، ترجمه حمید احمدی

۱۱۰ص، ۹۰۰ تومان

آذربایجان در موج خیز تاریخ

نگاهی به مباحث ملیون ایران و جراید باکو در تغییر نام

اران به آذربایجان ۱۲۹۸-۱۲۹۶ شمسی

با مقدمه کاوه بیات

۱۶۰ص، ۱۰۰۰ تومان

ارومیه در محاربه عالم سوز

از مقدمه نصارتا بلوای اسمعیل آقا ۱۳۰۰-۱۲۹۸ شمسی

رحمت‌الله خان معتمد‌الوزاره، به کوشش کاوه بیات

۶۰۰ص، ۴۲۰۰ تومان

تاریخ ماکو

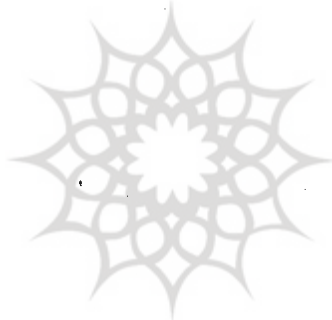
حسینقلی افتخاری بیات، به کوشش حسین احمدی

۱۱۲ص، ۸۰۰ تومان

سالنامه‌های گفتگو

۱ تا ۹

شوریه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

قیمت هر مجلد: ۵۰۰۰ تومان

ادبیات و تاریخ ... از گذشته تا امروز

جهان کتاب

در مجله

- از تازه‌ترین کتابهای انتشار یافته در داخل و خارج کشور باخبر شوید
- نقدهای صاحب‌نظران را بر کتابهای جدید بخوانید
- با اهل قلم، مؤلفان، مترجمان و پدیدآورندگان کتاب آشنا شوید
- از مسائل نشر ایران اطلاع یابید
- بهترین کتابها را برای مطالعه خود و نزدیکانتان انتخاب کنید
- و دهها مطلب جالب و خواندنی دیگر را نیز بیابید

• صندوق پستی: ۷۷۶۵-۱۵۸۷۵
• تلفن: ۱۸-۸۸۷۳۵۱۷

نحوه اشتراک: مبلغ اشتراک را به حساب جاری ۱۴۱۵۰ نزد بانک ملت شعبه زهره به نام مؤسسه جهان کتاب واریز کرده، اصل فیش بانکی را به همراه برگ اشتراک تکمیل شده، به نشانی نشریه ارسال فرمایید. ● بهای اشتراک در داخل کشور: برای اشخاص ۴۰۰۰ تومان و برای مؤسسات ۵۰۰۰ تومان است. ●

● نام و نام خانوادگی:

● نام مؤسسه:

● تاریخ شروع اشتراک:

● نشانی و شماره تلفن:

.....

.....

بزرگ اشتراک